

A magyar geofizikai kutatás története tárgyú cikksorozathoz

1993-ban Magyarországon, Budapesten rendezték meg az Európai Földtani Társaságok Szövetségének (Association of European Geological Societies) VIII. találkozóját a Magyar Állami Földtani Intézetben. Erre az alkalomra a Magyarhoni Földtani Társulat megjelentette *A hazai geológiai kutatás története és A Magyarhoni Földtani Társulat története* című munkákat magyar és angol nyelven. E munkák szerzői sorrendben BALOGH Kálmán és CSÍKY Gábor voltak.

VERŐ László, a Magyar Geofizikusok Egyesületének akkori elnöke felvetette azt a gondolatot, hogy e rendezvényhez kapcsolódva a Magyar Geofizikusok Egyesülete is jelentessen meg egy monográfiát a hazai geofizikai kutatás történetéről. A javaslat nagyon is időszerű volt, tekintettel arra, hogy a kéziratban maradó kutatási anyagok általában veszendőbe mennek. A geofizikai monográfia szerkesztésére ACZÉL Etelka kapott megbízást a Magyar Geofizikusok Egyesületétől, a szerkesztőtárs feladatát PINTÉR Anna, a lektorálást ÁDÁM Oszkár vállalta. Ezek után a szerkesztők felkérték az egyes geofizikai módszerek legjobb ismerőit a szakterületük kutatástörténetének megírására.

A nyomdai határidők és költségek, valamint a kéziratok terjedelmének korlátai miatt azonban a szerzők — akik azt előre jelezték is — nem nagyon tudtak szándékaik szerint jól átgondolt, színvonalas szövegeket készíteni. A tanulmányok elkészülte és gyors lektorálása után a munka angol fordítása is elkészült ugyan, de nyelvi és szakmai lektorálás nélkül, végül azonban idő és pénz hiánya miatt a monográfia megjelentetésére nem került sor. A kéziratban maradt munka egy összefűzött példánya a Magyar Geofizikusok Egyesületében megtalálható.

A szerkesztők, ACZÉL Etelka és PINTÉR Anna, akkor úgy vélték, hogy kár lenne ezt a „félkész”, nem túlzottan sikerült tanulmányorozatot egyetlen példányban porosodni hagyni, hiszen azért ebben a kissé sietve végzett munkában is igen sok, publikálásra érdemes érték van. A szerkesztők ezért arra a meggyőződésre jutottak, hogy újra föl kellene kérni az egyes szerzőket ezeknek a tanulmányoknak kiegészítésére, átdolgozására, most már lényeges idő- és terjedelmi korlátozás nélkül. A átdolgozott tanulmányokat ezután cikkenként a Magyar Geofizikában kellene megjeleníteni. Az egyes geofizikai módszerek magyarországi kutatásának történetét így a szakterületek legjobb ismerőinek írásaiból ismerhetnék meg az érdeklődők.

Ezt az elgondolást ACZÉL Etelka ismertette a Magyar Geofizikusok Egyesületének egyik elnökségi ülésén. A jelenlévők nem fogadták túlzott lelkesedéssel ezt az elképzelést, bizonyára fölrémlett előttük egy unalmas végeláthatatlan cikksorozat rémképe. Szerencsére BODOKY Tamás, a Magyar Geofizika főszerkesztője fölkarolta az elgondolást, és támogatásáról biztosította a szerkesztőket, sőt tréfásan megjegyezte, hogy legfeljebb mind a hárman kiérdemeljük a Mária Terézia-rendet. (Erre a kitüntetésre tudvaleg azokat érdemesítették, akik a háborúban vezéreik utasítását nem teljesítik, a csatát viszont megnyerik.)

E bátorítás után a szerkesztők ismét fölvtették a kapcsolatot a szerzőkkel, akik örömmel fogadták ezt az újabb, szakmailag lényegesen jobb feltételeket kínáló lehetőséget. Elkezdődhetett tehát az átdolgozott, kiegészített geofizikai tanulmányok közlése.

Ezt követően lapunkban az alábbi tanulmányok jelentek meg a magyar geofizikai kutatás történetéről:

1992 — ÁDÁM O.: Szeizmikus történelem (XXXIII, 4)

1993 — BARTA Gy.: Földmágneses kutatások Magyarországon (34, 1)

1993 — PINTÉR A., SZABÓ Z.: Gravitáció a földtani kutatásban (34, 2)

1993 — CSAPÓ G., GAZSÓ M.: A geodéziai gravimetria magyarországi fejlődésének fontosabb állomásai (34, 3)

1994 — VARGA P.: Az árapálykutatás fejlődésének története (34, 3)

1994 — SZEMERÉDY P.: Az ionoszféra és a magnetoszféra kutatásának története (34, 3)

1994 — BARANYI I., BERTA Zs., VÁRHEGYI A.: Geofizika a hazai uránkutatásban (35, 1)

1994 — BARÁTH I., JESCH A., KISS B., LAKATOS S.: A mélyfúrás geofizikai kutatás története Magyarországon (35, 2)

1994 — NEMESI L., TAKÁCS E., VERŐ J.: A magyarországi geoelektromos kutatás rövid története (35, 3)

1994 — SZEIDOVITZ Gy.: A hazai földrengéskutatás rövid története (35, 4)

1994 — DANKHÁZI Gy.: Néhány megjegyzés „A mélyfúrás geofizikai kutatás története Magyarországon” című munkához (35, 4)

1995 — MOLNÁR K., KLOSKA K., NAGY Z., RUMPLER J., TÓTH J.: A szénhidrogén-kutatásban alkalmazott geofizikai módszerek fejlődésének főbb állomásai a kezdetektől napjainkig (36, 1)

1995 — NEMESI L.: Kiegészítések, helyreigazítások a magyarországi geoelektromos kutatások rövid történetéhez (36, 1)

1995 — BARÁTH I., GYULAI Á., HERMANN L., REZESSY G.: Adalékok a szénbányászatban alkalmazott geofizikai kutatás történetéhez (36, 2)

1995 — SZABADVÁRY L., NYERGES L.: A magyar bauxit-geofizika története (36, 3)

1995 — DRASKOVITS P.: A geofizika alkalmazásának története a magyar vízkutatásban (36, 4)

1996 — SZALAY I.: A magyar ércgeofizika története. Felszíni vasérc- és szulfidosérc-kutatás (37, 1)

1996 — ACZÉL E., PINTÉR A.: Utószó és előhang a magyar geofizikai kutatás történetét bemutató cikksorozathoz (37, 2)

1996 — ÁDÁM A., VERŐ J.: A soproni GGKI-ben végzett elektromágneses indukciós kutatások története (37, 3)

1997 — GERZSON I.: A magyarországi uránipar égisze alatt végzett földtani kutatási munkák 1953–1989 között (38, 2)

A felsorolt számos színvonalas szakmai tanulmány megjelenése ellenére tisztában kell lennünk azzal, hogy ez a sorozat sem lehet teljes és tökéletes. A sok-sok kiváló kutató-szerző geofizikai kutatásokról minden részletre kiterjedő anyagot összeállítani. Mindannyiunk emlékezete véges, sok részlet nemcsak elfelejtődött, hanem elkallódott vagy megsemmisült. Sajnos az ELGI-nek sokáig nem volt egységes, megbízható adattára. Néha részleges megoldást jelentett a TÜK (titkos ügykezelés) adattárának használata, viszont az általános titkolózás kötelezettsége bénítólag hatott a hazai publikálásra. A hazai geofizikai kutatás történetének bemutatását 1996-ra befejeztük.

Ekkor a Magyar Geofizika 37. évf. 2. számában „Utószó és előhang...” című írásunkban jeleztük, hogy a munkát folytatni kívánjuk az ELGI expedíciós tevékenységének ismertetésével. Ez a munka a szerzők számára további nehézséggel járt. Fokozottabban kellett az emlékezetükre hagyatkozni, mivel a külföldön végzett munkák dokumentációját, kutatási eredményeit tilos volt hazahozni.

E kiegészítő munka keretében a következő tanulmányok készültek el, és jelentek meg a Magyar Geofizikában:

1998 — HOBOT J., ZSILLE A.: Geofizikai kutatások Mongóliában I–II. (39, 4)

1998 — SZABÓ Z.: Az Eötvös-inga históriája (40, 1)

1999 — KARAS Gy., ZSILLE A.: Geofizikai kutatások Mongóliában III. (40, 1)

1999 — LAKATOS S.: A mongóliai geofizikai kutatások kezdeteiről (40, 4)

2000 — DRASKOVITS P., ZSILLE A.: Geofizikai kutatások Mongóliában IV. (41, 1)

2000 — VIOLA B., SZUNYOGH F.: Vízkutatás Irakban (41, 3)

2002 — HOBOT J., MADARASI A., SIMON A., TABA S., ZSILLE A.: Geofizikai kutatások Mongóliában V/A (43, 1)

2002 — FEJES I.: Geofizikai kutatások Mongóliában V/B (43, 3)

2002 — KOVÁCSVÖLGYI S., ZSILLE A.: Geofizikai kutatások Mongóliában V/C (43, 4)

2004 — POLCZ I., SZALAY I., NYITRAI T.: Magyar geofizikusok Kubában (45, 2)

A kubai expedíciót ismertető tanulmányok közreadásával e cikksorozat szerkesztését befejeztük; annak tudatában, hogy sok kutató van még, aki ismereteivel teljesebbé, részletesebbé tehetné ezt a munkát is. Így például 1956-tól

1961-ig a Geofizikai Intézet Kínában is végzett gravitációs, szeizmikus és geoelektromos kutatást. Ez utóbbiról TAKÁCS Ernő professzor közzétette az eredményeit „A kínai-magyar geofizikai expedíció tellurikus csoportjának munkája 1956-tól 1959-ig” című tanulmányában, amely a Miskolci Egyetem 50 éves évfordulójára kiadott kötetben jelent meg (A Miskolci Egyetem Közleménye 2001. Geotudományok, „A” sorozat, Bányászat 52, p. 49–85).

POSGAY Károly összefoglaló írása az ELGI történetének I. részében „A kínai expedíció (1956–1961)” címen jelent meg. (POLCZ Iván szerk.: Az ELGI története I. rész 1907–1964. Budapest 2003).

A fentiekben vázolt munkához nagyon jól illeszkedett a Magyar Geofizika jubileumi különszáma, amelyben a geofizika egyes területeinek kutatástörténetét ismertették a szerzők. (Magyar Geofizika, 50 éves a Magyar Geofizikusok Egyesülete, 45. évf. különszám.). Ebben a különszámban a következő ide tartozó témájú tanulmányok jelentek meg:

SZABÓ Z.: A gravitációs és földmágneses kutatások története Magyarországon

ÁDÁM A., NAGY Z., NEMESI L., TAKÁCS E.: A geoelektromos műszer- és módszerfejlesztés eredményei
BODOKY T., KÉSMÁRKY I., MOLNÁR K.: A szeizmikus kutatás története

BARÁTH I., KISS B.: A mélyfúrás geofizika története Magyarországon

Összefoglalva megjegyezhetjük, hogy *A magyar geofizikai kutatás története* című cikksorozatban 1992 és 2005 között 60 szerző 30 tanulmánya jelent meg a Magyar Geofizikában.

Köszönettel tartozunk STOMFAI Róbert kollégánknak, akitől nagyon sok segítséget kaptunk az egyes tanulmányok sajtó alá rendezésében.

A több mint tíz éves munka befejezése alkalmával e helyen is köszönet illeti valamennyi szerzőt, akik a nagy mennyiségű pusztuló anyagot — talán az utolsó pillanatokban — segítették közkinccsé tenni. VERŐ László érdeme, hogy felvetette a monográfia ötletét, BODOKY Tamásé az érdem, hogy a tanulmányok megjelentetését támogatta. Külön köszönettel tartozunk TÓTH Lajosnak, a Magyar Geofizika szerkesztőjének, akinek szakszerű, gyors és gondos munkája lényegesen hozzájárult munkánk sikeréhez.

Aczél Etelka, Pintér Anna